

Mehmet Özdemir: “Turban Eğitim Modeli”nin Mimarı

Nazmi KOZAK

Anadolu Üniversitesi
Turizm Fakültesi

GİRİŞ

Dr. Mehmet Özdemir ile olan tanışıklığımız bu yazının yayımlandığı tarih itibarıyla 27 yıla ulaştı. Bir anlamda *Anatolia*'nın yaşıyla eşit! Özdemir ile 1990 yılının Şubat veya Mart aylarında ilk defa yüz yüze karşılaştık, tanıştık. Aslında 1985'li yıllardan beri kendisinin hazırladığı yayınlar dolayısıyla kendisini şahsen tanıyordum. O yıllarda T.C. Turizm Bankası A. Ş. bünyesinde hazırlanan “Turizm Yıllığı”, “T.C. Turizm Bankası Bülteni” ve “Duyuru Bülteni” hazırlayıcısı olan Özdemir'i, bu işlere meraklı(!) biri olmam münasebetiyle ismen biliyordum. Ancak ilk karşılaşmamız yukarıda dediğim üzere, 1990 yılının ilk aylarında oldu. O dönemde *Anatolia*'yı yayımlamaya başlamış, ilk iki sayıyı da çıkarmıştık. Derginin her sayısında turizm alanından bir otorite ile yapılan uzun söyleşileri yayımlıyorduk. İlk söyleşiyi dönemin Turizm Bakanlığı Müsteşarı ile yaparak bu yazı dizine başladık. İkinci söyleşimizi ise Turban Turizm A.Ş. Genel Müdürü ile yapmak istedik. Bilindiği üzere, T.C. Turizm Bankası A.Ş. 1988 yılında kapatılmış; bankacılık faaliyetleri Türkiye Kalkınma Bankası'na devredilirken, bankanın 24 adet turizm işletmesi de TURBAN Turizm A.Ş. adıyla kurulan kamu iktisadi teşebbüsüne bağlı olarak faaliyetlerine devam ediyordu. İşte Özdemir de, o tarihlerde TURBAN Turizm A.Ş.'nin genel müdürü idi.

Randevumuzu Özdemir'in hem yardımcısı hem de yakın dostlarından olan Mehmet Öktem vasıtasıyla aldık. Görüşmeye, *Anatolia*'nın Konur Sokak'taki “merkez ofisi” Buluş Kiraathanesi'nden Karanfil Sokak'a gitmemiz pek de zor olmadı. Bunun için 100 metre kadar yürümek gerekti! *Anatolia*'yı kuran ekipten olan derginin sahipliği görevini üstlenen Adnan Hastürk ile yazı işleri müdürü bendeniz, randevu saatinde TURBAN Turizm A.Ş.'nin Karanfil Sokak'taki, şimdilerde altında büyükçe bir kırtasiye mağazası olan beş katlı binasına gittik. Bina bana yabancı değildi, giriş katında bulunan TURBAN İhtisas Kütüp-

hanesi sıklıkla gittiğim, aslında yasak olmasına karşılık “iyi ilişkilerimle” gece mesaisinde incelemek üzere yüzlerce ödünç kitap aldığım bir yerdi. Binanın birinci katında olan genel müdürlük ofisinde Özdemir ile ilk karşılaşmamız gerçekleşti. Ön birkaç laftan sonra *Anatolia*'da yayımlanan söyleşiyi gerçekleştirdik¹. Hatırladığım kadarıyla TURBAN Turizm A.Ş.'deki genel müdürlük döneminde kendisiyle birkaç görüşmemiz daha oldu. Ondan sonra bir süre ilişkimiz koptu. Özdemir, TURBAN'daki görevinden ayrıldıktan sonra özel bir turizm şirketinde genel koordinatör olarak çalışmaya başladı. Zaten bizim de yakın görüşmelerimiz bu aşamadan sonra hızlandı. Yıllardan 1991 olmalı. O gündür bugündür yakın ilişkimiz, dostluğumuz devam ediyor.

YAŞAMI

Mehmet Özdemir, Bulgaristan göçmeni bir ailenin çocuğu olarak Ankara'da dünyaya gelir (1946). Anne Cevriye hanım Rusçuk'ta doğmuş, orada Fransız Kız Lisesi'nde okumuş ve mezun olmuş bir hanımefendidir. Baba Ahmet Özdemir ise yine Bulgaristan'da, Deliorman'da doğmuş ve eğitimini Rusçuk'ta tamamlamış bir makine mühendisi. Anne ve babası evlenmeden önce 1940'li yılların başında münferit olarak aileleri ile Türkiye'ye göç ederler, Ankara'da tanışır ve evlenirler. Özdemir, babası Çorlu'da yedek subay olarak görev yaparken, Ankara'da Samanpazarı Askeri Doğumevi'nde doğar. Aile önce o semte yerleşir, sonrasında da Ankara'nın Yenimahalle semtine taşınır. Özdemir, ilkokula orada başlar, ancak babanın iş değiştirmesi dolayısıyla aile İstanbul Beykoz'a gider. Özdemir, ilkokul eğitiminin iki yılını burada okur. Aile iki yıl sonra Ankara'ya geri döner. Özdemir, ilkokulu Ankara'da Barbaros İlkokulu'nda, ortaöğ-

¹ Kozak, N. (Söyleşen) (1990). Turban Turizm A. Ş. Genel Müdürü Dr. Mehmet Özdemir: Turizm Dünya Barışını Getirecektir, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 1 (3-4): 30-34.

renimi ise Ankara Koleji, Mustafa Kemal Lisesi, Atatürk Lisesi ve Yükseliş Koleji'nde tamamlar. Türkiye'nin yeni bir Ziya Gökalp'i olmayı kafasına koyan Özdemir, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden Siyaset Sosyolojisi alanında yüksek lisans (Tez konusu: "Türkiye Sağ Baskı Grupları") diploması² alır (1973). Daha sonra aynı üniversitede Kültür-Edebiyat Sosyolojisi alanında da ikinci bir yüksek lisans daha yapar³. T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nde görev yapmaya başlamış olmasının da etkisiyle olacak doktora tezini Turizm Sosyolojisi alanında yazar ve "Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Tesirleri" konulu tezini hazırlar⁴. Türkiye'de Turizm Sosyolojisi konusunda hazırlanan ilk doktora tez çalışması Özdemir'e aittir.

Çalışma yaşamına Yükseliş Koleji'nde müdür yardımcısı olarak başlar. Aynı kolejde yöneticiliğinin yanı sıra bir dönem felsefe öğretmenliği de yapar. Ardından Ankara Ticaret Odası'nda çalışır ve orada ATO Dergisi'ni yayımlar (1973-1975). Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda Turizm Bankası'ndan sözleşmeli eleman olur (1975) ve Araştırma Genel Müdürlüğü'nde görev alır. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda daha sonra Planlama Genel Müdürlüğü ve Fiziksel Planlama Bölümü'nde araştırmacı ve sosyolog olarak çalışır. Daha sonra T.C. Turizm Bankası A.Ş.'ye geçen Özdemir (1979), burada uzun yıllar Araştırma ve Eğitim Başkanı olarak görev yapar. Bu görevi sırasında TURBAN işletmelerinin meşhur eğitim faaliyetlerini başlatır ve bu alanda TURBAN Eğitim Modeli'ni ortaya çıkarır. Bir süre Almanya'da Goethe Enstitüsü'nde eğitim görür. İzleyen dönemde İşletmeler ve İştirakler Başkanlığı görevine atanır. Bu görevini sürdürürken 1988 yılında dönemin hükümeti T.C. Turizm

Bankası A.Ş.'nin özelleştirilmesine karar verir ve T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin bankacılık ve işletmecilik faaliyetleri birbirinden ayrılır. İşletmecilik alanı TURBAN Turizm A.Ş. adı altında yeni kurulan kamu iktisadi teşebbüsüne bağlanır. Özdemir de, TURBAN Turizm A.Ş.'de genel müdür yardımcılığı görevine atanır. 1989 yılında ise, genel müdürlük görevine getirilir. Turizm Bankası bünyesinde geçen 17 yıl sonrasında bu görevinden ayrılır (1991).

Özdemir, T.C. Turizm Bankası A.Ş.'deki görevleri süresinde çeşitli kamu kurumlarında yönetim kurulu üyelikleri de yapar. Kıbrıs Türk Turizm İşletmeleri Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği görevini yerine getirir (1985-1991). Bu görevi süresinde Kuzey Kıbrıs'ta turizmin geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak çeşitli faaliyetler içinde yer alır. Kıbrıs turizmine yaptığı katkılardan dolayı kendisine KKTC vatandaşlığı verilir. Ataköy Otelcilik, Milli Prodüktivite Merkezi ve Bolu ve Abant Turizm A.Ş.'de de Yönetim Kurulu üyelikleri yapar. 1991-1994 yılları arasında ise, turizm sektöründe faaliyet gösteren bir şirkette Holding Genel Koordinatörlüğü ve Turizm Müşavirliği görevlerini yürütür.

Türkiye üniversitelerinde Turizm Sosyolojisi dersini ilk kez Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde okutmaya başlaması Özdemir'in ilkleri arasındadır (1985). Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde bir süre yardımcı doçent olarak görev yapar (1992-1995). Ardından Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda eğitim işlerinden sorumlu İnsan Kaynakları Müdürlüğü görevini üstlenir (1994-2012). Anadolu Üniversitesi'nin turizm işletmeciliği lisansüstü programlarında Turizm Tarihi ve Turizm Sosyolojisi derslerini yürütür (2011-2015). Çeşitli zamanlarda Ankara Gazeteciler Cemiyeti, bazı yayın organları ve kuruluşlarca "Yılın Bürokrati" ve "Yılın Turizmci" seçilen Özdemir, evli ve iki çocuk babasıdır.

SİYASET

Mehmet Özdemir, küçük yaşlarından itibaren siyaset ile de ilgilenmeye, görevler üstlenmeye başlayan birisidir. 13-14 yaşlarında kendi deyimiyle "fikri olgunlaşması" başlayan Özdemir, 1961 yı-

² Özdemir, M. (1973). Türkiye'de Sağ Baskı Grupları (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı).

³ Özdemir, M. (1977). Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinin Sosyolojik Açından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Sağlam).

⁴ Özdemir, M. (1984). Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Tesirleri (*Doktora Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Tülin İçli).

İlinden itibaren Türk Ocakları'nda fikri çalışmalarına başlar. 29 Mayıs 1960 tarihinde, 27 Mayıs'tan iki gün sonra, aktif siyasetin içinde olur. 1962 yılında Ankara Türk Ocağı Gençlik Kolu sekreteri; 1963 yılında ise, Ankara Türk Ocağı Yönetim Kurulu üyesidir. Milliyetçi gençliğin teşkilatlanmasında öncülük eden Özdemir, 1964 yılında (Alp Çeriler) Genç Milliyetçiler Derneği ile 1965 yılında ikinci Kuvay-ı Milliye Derneği Kurucu Genel Başkanlığı'nı yapar. Hacettepe Üniversitesi Ülkü Ocağı Kurucu Başkanlığı'na getirilir (1968). Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra kurulan Adalet Partisi (AP) Gençlik Kolları Genel Sekreterliği (1974), bilahare Ankara İl Gençlik Kolu Başkanlığı'nda bulunur (1976). KÖK-SAV (Kök Stratejik Araştırmalar Vakfı) kurucusu (1991) ve Demokratlar Kulübü (1998) Yönetim Kurulu üyesidir. Özdemir, son olarak Demokrat Parti Genel Başkan Yardımcısı görevini yapmasının yanı sıra, bu satırların yazıldığı tarihlerde aynı partide Genel İdare Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır.

ALANA KATKISI

Özdemir'in turizm alanına yaptığı katkıları birkaç başlık altında incelemek mümkündür. Bunlar ilki T.C. Turizm Bankası A.Ş. bünyesinde yürüttüğü, "*TURBAN Eğitim Modeli*" adı verilen eğitim faaliyetleridir. İkinci olarak yine T.C. Turizm Bankası A.Ş. bünyesinde hazırlanan yayın faaliyetleri ile üçüncü sırada Türkiye'de Turizm Sosyolojisi ile ilgili yayın ve araştırmaların yaygınlaştırılması yönünde yaptığı katkılar gelmektedir. Son olarak, TURBAN Turizm İhtisas Kütüphanesi, Özdemir'in alana yaptığı başlıca katkılar arasında yer alır. Turizmi Geliştirme Eğitim Vakfı'nın (TUGEV) eğitim faaliyetlerine de büyük katkıları olmuştur.

Eğitim Faaliyetleri

Yukarıda sözü edildiği üzere; Özdemir'in TURBAN işletmelerinde uygulamaya koyduğu eğitim faaliyetleri, başlı başına birer inceleme konusu olmasının yanı sıra, sosyal ve ekonomik etkileri günümüzde de devam etmektedir. Kendisinin deyimiyle "*TURBAN Mektebi*" Türkiye'de turizm alanında yetişmiş insan gücünün yeterli olmadığı dönemlerde önemli bir işlevi yerine ge-

tirir. 1981-1991 yıllarını içeren 11 yıllık dönemde Özdemir'in gerek Araştırma ve Eğitim Başkanlığı ve genel müdürlük dönemlerinde TURBAN işletmeleri bünyesindeki eğitim faaliyetleri devam eder. Bu eğitim faaliyetlerinden yüzlerce TURBAN çalışanı eğitim ve sertifika alır; bu kişiler TURBAN işletmelerinin özelleştirilmesinin ardından özel sektörde önemli işler üstlenirler. Özdemir, TURBAN işletmelerinde gerçekleştiren eğitim için şunu söyler⁵:

.... Biz Araştırma ve Eğitim Başkanlığı'nda önemli işler yaptık. Bir kere hizmet içi eğitim faaliyetlerimizi son derece geliştirdik. Gerek ulusal hatta gerekse uluslararası platformda yapmış olduğumuz önemli işler var. Bu arada bu hizmetiçi eğitim faaliyetlerini turizm olayının hemen hemen her dalında, house-keeping'inden, işte muhasebesine, teknik servisinden, önbürosuna kadar her dalında hizmet içi eğitim kursları düzenledik. Bu kurslar daha sonra daha da gelişti. Bunlara yabancı dil otelcilik kursları eklendi. Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca kurslar düzenledik....

TURBAN eğitim faaliyetleri muhasebe, önbüro, kat hizmetleri, yabancı dil, servis, teknik servis, mutfak gibi alanlarda devamlılık gösteren bir program dâhilinde yürütülür. TURBAN eğitimleri yalnızca yurt içindeki tesisler ile sınırlı kalmaz; T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin yüzde 51 hisse ile ortak olduğu Kıbrıs Türk Turizm İşletmeleri'nde de devam eder. Özdemir, bu eğitimler için şu açıklamayı yapar⁶:

Turizm Bankası'nın ortağıydı Kıbrıs Türk Turizm İşletmeleri, bir bilgi alışverişi ve aynı zamanda bu bilgi alışverişinin ötesinde her iki kuruluşun, her iki bölgenin insanların birbirlerinin daha iyi tanımlarının temini söz konusu oldu. Çok başarılı işler yaptığımızı zannediyorum. Hatta öyle ki "Genç Fidanlar" diye Kıbrıs'ta lise öğrencilerine turizm kursları düzenledik. Aşağı yukarı yanılmıyorsam 2000'e yakın Kıbrıslı lise öğrencisi bu kurslardan geçti ve turizme olan eğilimlerinin önemli ölçüde arttığını zannediyorum. Bize aktarılan izlenimler, bizim edinmiş olduğumuz izlenimler o şekildeydi.

TURBAN işletmelerinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri için Özdemir'in "*Turizm İşletmelerin-*

⁵ Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Görüşmesi (16 Ocak 2014 tarihli sözlü görüşmesi, Görüşen: Gözde Yılmazdoğan).

⁶ a. g. g.

⁷ Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmetiçi Eğitim ve 'Turban Modeli', *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 4 (1): 24-32.

de Hizmetiçi Eğitim ve "TURBAN Modeli" başlıklı *Anatolia*'da yayımlanan yazısına bakılabilir⁷. Özdemir, T.C. Turizm Bankası A.Ş. ve TURBAN Turizm A.Ş.'de gerçekleştirdiği eğitim etkinliklerini Merkez Bankası'nda eğitim işlerinden sorumlu genel müdürlük görevi sırasında da devam ettirir. 1995 yılından itibaren Merkez Bankası eğitim faaliyetlerini uluslararası düzeye çıkarılmasını sağlar. Birer hafta süren programlarda sekiz yılda Avrupa Birliği ile ilgili 10, Türkiye ve Dünya gündemindeki konularla ilgili beş dizi konferans düzenlenir. Bu faaliyetler kaynak kitap olarak kendisinin editörlüğünde yayımlanır. Ayrıca başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere, bölge ülkelerine yönelik Ankara ve İstanbul'da "Merkez Bankacılığı" programları düzenler.

Yayın Faaliyetleri

Özdemir'in turizm alanına yaptığı önemli katkılardan biri de yayın faaliyetleridir. Yayın faaliyetlerini de kendi içerisinde mesleki yayınlar, süreli yayınlar ve akademik yayınlar olmak üzere üçe ayırmak mümkündür.

Mesleki yayınlar: Özdemir'in alana yaptığı belki de en önemli katkı, TURBAN işletmelerinde görev yapanlar için başlattığı ve 1981-1991 yılları arasında aralıksız devam ettirilen eğitim faaliyetleridir. İşte bu yayın faaliyetlerinin hemen hepsi ile ilgili "ders notu" veya "seminer notu" adı altında hazırlanan kitapçıklar turizm alanı için oldukça önemli dokümanların ortaya çıkarılmasına yol açar⁸. 1980'li yıllarda turizm ve otelcilik alanında her düzeydeki kitap ve yayın sayısının oldukça sınırlı olması, basılı kaynak eksikliğinin bu yolla bir nebze de olsa giderilmesi sağlanır. TURBAN eğitimlerinin turizm ve otelcilik dallarının hemen her alt dalı ile ilgili olması, bugün bile yayın eksikliği duyulan pek çok alanda o günlerde çok sayıda yayın hazırlanır. Bu yayınlardan yalnızca TURBAN çalışanları değil, o günlerin akademisyenleri, öğrencileri de faydalanırlar. Onlarca konuda hazırlanan ve çoğaltılan bu yayınlar, Özdemir'in yönetici olduğu Araştırma ve Eğitim Başkanlığı bünyesinde hazırlanır; bunla-

rın bir bölümü akademik turizm programlarına gönderilir ve oralarda da yararlanılması sağlanır.

Süreli yayınlar: Özdemir'in hazırlanmasına ve yayımlanmasına doğrudan katkıda bulunduğu üç süreli yayın vardır: T.C. Turizm Bankası A.Ş. Bülteni, TURBAN Kütüphanesi Yayın Duyuru Bülteni ve Turizm Yıllığı. T.C. Turizm Bankası A.Ş. Bülteni, 1983-1988 yılları arasında yayımlanır⁹. Dergi, Banka'nın çalışmalarına ilişkin haber ve bilgilere yer vermesinin yanı sıra Türkiye'deki turizmle ilgili haberler de yayımlanır. Özdemir, bu yayımla ilgili şunu söyler¹⁰:

En önemli yapmış olduğumuz işlerden bir tanesi de, Turizm Bankası Bülteni'ni çıkartmaktı. Turizm Bankası Bülteni beş sene yayımlandı. Ve zannediyorum bugün o zamanın turizmiyle ilgili olarak en önemli belgelerden bir tanesi olmak niteliğindedir. Bu, her bakımdan göz doldurucu, her bakımdan hem turizm popülaritesi açısından hem de turizmin, mesela akademik yanıyla da ilgili, o zamanın akademik kuruluşlarıyla da çok yakın ilişki kurmuş olan bir dergiydi.

TURBAN Kütüphanesi Yayın Duyuru Bülteni ise, turizm alanında ilkler arasında yer alan özgün bir girişimdir. TURBAN Kütüphanesi'ne ulaşan yayınlara ek olarak turizm alanında gazete ve dergilerde turizmle ilgili konularda yayımlanan haber ve değerlendirmelerin künyelerine de yer verir. Bu yayın da, 1983-1988 yılları arasında yaşam bulur. Özdemir, BÜLTEN ile ilgili olarak:

T.C. Turizm Bankası Bülteni ilk olarak Ekim 1983 döneminde yayımlandı ve yayınlanmasıyla birlikte de müthiş rağbet gördü. Zaman içerisinde bir çıkış yapmak istedim. Şimdi biz zaten benim geldiğimden itibaren, aşağı yukarı 1981 yılından itibaren her ay kütüphaneye gelen yayınlarla ilgili bir teksir edilmiş bir yayın bülteni çıkarıyorduk. Bunu daha da geliştirerek 'T.C. Turizm Bankası A. Ş. Bülteni'nin eki olarak yayınlamaya başladık. Çok kaliteli bir yayın olarak önemli bir eksiği doldurdu...

Akademik yayınlar: Özdemir'in akademik yayınlara yönelik ilgi ve katkısı, *Turizm Yıllığı* başlığı altında ilki 1985 yılında, 1986 yılında da ikincisi yayımlanan ve 1987 sayısından itibaren de Türki-

⁸ Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmetiçi Eğitim ve 'Turban Modeli', *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 4 (1): 24-32..

⁹ Özdemir, M. ve Kozak, N. (2000). Türkiye Turizm Yayıncılığı Tarihinden Bir Süreli Yayın: T. C. Turizm Bankası A. Ş. Bülteni (1983-1988), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (Eylül-Aralık): 129-141.

¹⁰ Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Görüşmesi (16 Ocak 2014 tarihli sözlü görüşmesi, Görüşen: Gözde Yılmazdoğan).

ye Kalkınma Bankası bünyesinde 1994 yılına kadar aralıksız yayınlanan süreli yayındır. Turizm Yıllığı¹¹ 1985 yılında T.C. Turizm Bankası A.Ş. Araştırma ve Eğitim Başkanlığı tarafından akademik çalışmaların yayımlanmasına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanır. Sonraki yıllarda da yayımlanan bu yıllık pek çok akademik çalışmanın yayımlanmasına olanak sağlar. Araştırma ve Eğitim Başkanlığı tarafından yayımlanan diğer akademik çalışmalar arasında “Otel İşletmelerinde Önbüro”, “Türk Turizm Endüstrisi Araştırması”, “Turizm Nedir?” ve “Türklerde Turizm” kitapları bulunuyor.

Turizm Sosyolojisi Alanına Katkı

Özdemir’in turizm alanına diğer bir katkısı da, Turizm Sosyolojisi ile ilgili çalışmaların Türkiye’de yaygınlaşmasında oynadığı roldür. Yukarıda da sözü edildiği üzere; Özdemir, Türkiye’de Turizm Sosyolojisi konusunda doktora tezi hazırlayan ilk kişidir. Bu çalışma daha sonra aynı adla yayımlanmıştır. Turizm Sosyolojisi alanındaki ilk dersin 1985 yılından itibaren Hacettepe Üniversitesi’nde lisans, 2011-2015 yılları arasında da Anadolu Üniversitesi’nde yüksek lisans dersi olarak okutması da Özdemir’in alana yaptığı katkılar arasındadır. Turizm sosyolojisi alanında lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri de yönetir.

Turizm İhtisas Kütüphanesi: Özdemir’in turizm alanına yaptığı diğer bir önemli katkı da, kurulması ve arşivinin geliştirilmesi ve Duyuru Bülteni gibi yayınlarla etkinliğinin artırılmasına katkıda bulunduğu kütüphanedir¹². Kütüphane, T.C. Turizm Bankası A.Ş. bünyesinde kurulur ve 1989 yılında Türkiye Kalkınma Bankası’na devredilinceye kadar Kızılay-Karanfil Sokak’taki Banka’nın genel merkez binasının giriş katında hizmet sunar¹². Kütüphane, bünyesinde çok sayıda süreli yayının yanı sıra o yıllara kadar yayımlanmış

pek çok yerli ve yabancı turizm kitabı da bulunuyordu. Ek olarak, Özdemir’in girişimleriyle bazı turizm programlarının bitirme tezleri de kütüphaneye gönderilir.

Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi’ne Katkı: Özdemir, 1991 yılından itibaren bugüne kadar aralıksız *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi’nde* makale ve köşe yazıları yazar. Bu yazıların sayısını onlar ile ifade etmek mümkündür. Öte yandan, yine 1991 yılından günümüze derginin yayımlanmasına maddi ve manevi destek olmuş, derginin yaşamasına en fazla destek verenler arasında ilk sırada yer alır.

Okuttuğu Dersler

Yukarıda da sözü edildiği üzere; Özdemir, 1985 yılından itibaren Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde Turizm Sosyolojisi dersleri ve mezuniyet seminerleri verir. Öte yandan, 2011–2015 yılları arasında ise, bu satırların ricası üzerine Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği yüksek lisans programında Turizm Sosyolojisi ve Turizm Tarihi derslerini okutur. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi’nde yıllarca üç dönemlik “*Sosyoloji Tarihi*” ile “*Türk Sosyologları*”, “*Sosyolojiye Giriş*” derslerini de verir.

ESERLERİ

Özdemir’in 1960’lı sonlarından itibaren yayıncılık dünyası ile yakın ilişkileri başlar. Ömürleri çok uzun olmasa da birtakım edebiyat ve kültürel içerikli dergiler yayımlar. 1968 yılında yayımladığı “*Yaylada Bir Sensiz Akşam*” adlı şiir kitabı, yayımlanan ilk eseridir. Sonrasında gazete ve dergilerde yayımlanan yazıları da vardır. 1980 yılında yayımlanan kitaplarında artış görülür. “*Araştırma Nedir? Bilimsel Araştırma Metodolojisi*” (1983), “*Turizm Nedir?*” (1987), “*Türklerde Turizm*” (1991), “*Turizmin Türkiye’nin Sosyo-ekonomik Yapısına Etkileri*” (1992), “*Turizme Fiske Taşları*” (1998), “*Arif Nihat Asya Kıbrıs’da*” (2003), “*D.P. Eleştirilerine Cevap (Köy Enstitüleri)*” (2008) bugüne kadar yayımlanan kitaplarının bazılarıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere; Özdemir’in çok sayıda makalesi ve gazete yazısı bulunur. Bu yazılarından bir kısmı, bu satırların yazarının da katkısıyla 1998 yılında “*Turizme Fiske Taşları*” başlığı altında yayımlanır.

¹¹ Turizm Yıllığı için ayrıntılı bilgi için bkz.: Türktarhan, G. ve Kozak, N. (2012). Turizm Yıllığı’nın Bibliyometrik Profili, VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi bildiri Kitabı (12-15 Nisan 2015), Ankara: Detay Yayıncılık, 567-584.

¹² Kozak, N., Türktarhan, G. (2014). Tarihe Gömülmüş Bir Kurum: T. C. Turizm Bankası A.Ş. İhtisas Kütüphanesi, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.

SON SÖZ...

Mehmet Özdemir'i anlatmak epey zorlukları olan bir iştir. Zira bir yönüyle akademisyen, bir yönüyle bürokrat, şair, düşünür, eğitimci ve siyasi duruşundan ödün vermeyen bir kişilik. Takdir edilir ki, böyle bir kişiliğin hakkıyla anlatılabilmesi bu yönlere vakıf olan biri tarafından ancak yapılabilir. O nedenle, bu yazının epey eksikleri olduğunu peşinen belirtmek durumundayım. Benim yapmaya gayret ettiğim husus, ana hatları ile Özdemir'i anlatabilmektir. Yoksa her bir başlık ayrı bir yazı konusu olabilecek bir derinliğe sahip. Özdemir, sonuç olarak, Cumhuriyetimizin sayıları giderek azalan (hatta yok olan) laik, demokrat, çağdaş ve milliyetçi bir muhafazakar kişiliktir. Hani Batı ülkelerinde "Muhafazakâr Demokrat" diye bir terim vardır ya, Özdemir de öyle bir siyasi duruşu olan birisi. Ne yazık ki, bu türden kişiliklerin sayısını artıramamanın sıkıntısı çekiyoruz.

SEÇİLMİŞ ESERLERİ**Kitaplar**

- Özdemir, M. (1968). *Yaylada Bir Sensiz Akşam*. Ankara: Yüksekliş Yayınları.
- Özdemir, M. (1983). *Araştırma Nedir? Bilimsel Araştırma Metodolojisi Üzerine Not*. Ankara: T. C. Turizm Bankası A. Ş. Yayını.
- Özdemir, M. (1987). *Turizm Nedir?* Ankara: T. C. Turizm Bankası A.Ş. Yayını.
- Özdemir, M. (1991). *Türklerde Turizm*. Ankara: T. C. Turizm Bankası A. Ş. Yayını
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara.
- Özdemir, M. (1997). *Cumhuriyet'ten Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası*. Ankara: T. C. Merkez Bankası A. Ş. Yayını.
- Özdemir, M. (1998). *Turizme Fiske Taşları*. Ankara: Rekmay Ltd Şti.
- Özdemir, M. (2003). *Arif Nihat Asya Kıbrıs'da*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

Makaleler

- Özdemir, M. (1990). Endüstri İhtilali ile Sosyoloji İlişkisi, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 1 (6-7): 4-9.
- Özdemir, M. (1990). Turizm, Avrupa Topluluğu ve Turizm; Avrupa Topluluğu, Turizm ve Türkiye, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 1 (5): 7-10.
- Özdemir, M. (1991). Körfez Olayı'nın Türk Turizmi Üzerindeki Etkileri, *International Tourism Magazine*, Mart.

- Özdemir, M. (1991). Turizmde Akdeniz Ülkeleri Dayanışmasına Doğru, *Dünya Gazetesi*, sayfa: 4.
- Özdemir, M. (1992). Görüşmeler Sırasında Kıbrıs Türklerinin Sosyal Tepkileri ve KKTC Turizmi, Özdemir, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 3 (29-30): 21-25.
- Özdemir, M. (1992). Talih Oyunları Salonları, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 3 (33-34): 34-37.
- Özdemir, M. (1992). Turizmimizde 1991 Yılı'nın Genel Değerlendirilmesi, *Dünya Gazetesi*, 30 Ocak 1992.
- Özdemir, M. (1992). Türk Turizm Tarihi İçinde Turban (Türkiye Turizm Bankası, T. C. Turizm Bankası A. Ş., Turban Turizm A.Ş.)'nin Yeri ve Önemi, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 3 (35-36): 23-34.
- Özdemir, M. (1992). Zavallı "Çıkrıkçılar" Yokuşu, *Dünya Gazetesi*, sayfa: 4.
- Özdemir, M. (1993). Cumhuriyetin 70. Yılında Türk Turizmi (1923-1993), *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (3): 8-11.
- Özdemir, M. (1993). Dostum Hasan Zafer Doğan'ın Ardından, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (6): 6-8.
- Özdemir, M. (1993). Kıbrıs Sorununun Kamuoyu Üzerindeki Dış Faktörleri, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (2): 28-31.
- Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmet İçi Eğitim ve "Turban Modeli", *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (1): 24-32.
- Özdemir, M. (1993). Turizm Tarihinden: İki Önemli Makale, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (4): 8-12.
- Özdemir, M. (1994). Bilimsel Turizm Araştırmaları Sürecinde Konu Seçimi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (3): 24-29.
- Özdemir, M. (1994). Turizmimizde Vahamet ve Lâkaydî, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (1-2): 8-15.
- Özdemir, M. (1994). Turizmle İlgili Sosyal Yapı Araştırmalarında Metodoloji Denemesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (5): 24-29.
- Özdemir, M. (2011). Türkiye'de Turizmin Başlaması: Osmanlı'da Sanayileşme Çabaları: Sergi-İ Umum-İ Osmanî (1863 İstanbul Uluslararası Sergisi), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22 (1): 87-90.
- Özdemir, M. (2011). Yashı, Yaşlı Yollar... Kervan "Saray" dan, Frenk İşi "Saray" a Yani "Palas" a, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22 (2): 204-2011.
- Özdemir, M. (2012). "Tren gelir, hoş gelir..." Kara Trenin Hikâyesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (1): 117-123.
- Özdemir, M. (2012). Turizm Tarihimizle ilgili İki Çok Önemli Eser, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (2): 253-262.
- Özdemir, M. (2013). Türk Turizminin Temel Taşlarından: Emekli Sandığı Otelleri, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24 (2): 266-275.
- Özdemir, M. (2013). Türkiye Turizminin 150'nci, Türkiye Turing Kulübü'nün 90'ncü, Turizm Bakanlığı'nın 50'nci Yılı, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24 (1): 126-140.
- Özdemir, M. (2014). Türk Turizm Tarihi İçerisinde Evliya Çelebi'nin Yeri ve Önemi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25 (2): 260-268.

Özdemir, M. (2015). Türkiye’de Bisiklet Turizmi “Velosipet ile Bir Cevelan”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26 (2): 320-327.

YÖNETTİĞİ LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMALARI

Kıral, M. (1995). KKTC’de 1974 Sonrası Meydana Gelen Sosyo-Ekonomik Değişmeler Ve Bu Değişim İçerisinde Turizmin Etkileri (*Doktora Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürkan, M. İ. (1995). Turizm Haraketlerinin Bir Yerleşim Biriminde (Belek/Antalya) Sosyal Yapıdaki Değişimlere Etkileri. (*Doktora Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYNAKÇA

Kozak, N. (Söyleşen) (1990). Turban Turizm A. Ş. Genel Müdürü Dr. Mehmet Özdemir: Turizm Dünya Barışını Getirecektir, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 1 (3-4): 30-34.

Özdemir, M. (1973). Türkiye’de Sağ Baskı Grupları (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı).

Özdemir, M. (1977). Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinin Sosyolojik Açından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (*Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Sağlam)

Özdemir, M. (1984). Turizmin Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Tesirleri (*Doktora Tezi*). Ankara: Hacettepe

Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Danışman: Prof. Dr. Tülin İçli).

Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmet İçi Eğitim ve “Turban Modeli”, *Anatolia: Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi*, 4 (1): 24-32.

Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmetiçi Eğitim ve “Turban Modeli”, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 4 (1): 24-32. Özdemir, M. (1993). Turizm İşletmelerinde Hizmetiçi Eğitim ve “Turban Modeli”, *Anatolia: Turizm ve Çevre Dergisi*, 4 (1): 24-32..

Özdemir, M. ve Kozak, N. (2000). Türkiye Turizm Yayıncılığı Tarihinden Bir Süreli Yayın: T. C. Turizm Bankası A. Ş. Bülteni (1983-1988), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (Eylül-Aralık): 129-141.

Turizm yıllığı için ayrıntılı bilgi için bkz.: Türktarhan, G. ve Kozak, N. (2012). Turizm Yılığının Bibliyometrik Profili, VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi bildiri Kitabı (12-15 Nisan 2015), Ankara: Detay Yayıncılık, 567-584. 5 Kozak, Türktarhan, G. (2014). Tarihe Gömülmüş Bir Kurum: T. C. Turizm Bankası A.Ş. İhtisas Kütüphanesi, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.

Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Görüşmesi (16 Ocak 2014 tarihli sözlü görüşmesi, Görüşen: Gözde Yılmazdoğan).

Nazmi KOZAK, Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yunus Emre Kampusu, 26470 Eskişehir

E-posta: nkozak@anadolu.edu.tr

Şaban Ali Yaşaroğlu: Azimli Bir Turizm Eğitimcisi

Dilek ACAR

Anadolu Üniversitesi
Eskişehir Meslek Yüksekokulu

GİRİŞ

Şaban Ali Yaşaroğlu, ilkökul mezunu olup, başarılı bir sektör deneyiminin ardından turizm eğitimcisi, hatta bir turizm okulunun kurucusu olunur mu sorusunun Türkiye’deki tek karşılığıdır. Yaklaşık 65’i turizmci kimliğiyle olmak üzere, 83 yıllık yaşamı çokları gibi mücadeleyle dolu olsa da, zorluklara çocukluğundan itibaren sabırla, en önemlisi yaşama sevinciyle göğüs gerer. 1950 yılında, 17 yaşında Tokatlıyan’da başlayan turizm yaşantısını 2015 yılında Ottoman Hotels Grubu’nun Eğitim ve Turizm Danışmanı kimliğiyle tamamlayan Yaşaroğlu’nun, bar ve servis hizmetleri ile başlayan deneyimi içinde bar şefliği, sektörde ve eğitim kurumlarında öğretmenlik, sendikacılık, yazarlık, otel koordinatörlüğü, okul yöneticiliği ve danışmanlık yer alır.

Yaşaroğlu ile Nazmi Kozak koordinatörlüğünde yürütülen *Türkiye Turizmi Sözlü Tarihi Projesi* kapsamında tanıştık. 2014 yılının Şubat ve Mart aylarında İstanbul Mecidiyeköy’de yer alan evindeki görüşmelerimizde eşi Nervin Hanım ile birlikte, beni büyük bir sevecenlikle ağırladılar. Birlikte iki gün geçirdiğimiz ve toplamda 12 saat kayıtlı görüşme yaptığımız Yaşaroğlu, kendisini tanıyanlarda iz bırakanlardandır. Kayıt altındaki görüşmelerimiz sırasında, ara verme tekliflerimi sadece öğle yemeği için kabul ederek hiç düşmeyen enerjisiyle deneyimlerini aktardı.

Değerlerin hızla değiştiği günümüzde, idealist, mücadeleci ve umutlu olmanın, kendi kendini yetiştirmenin ve eski bir deyiş gibi duran “topluma yararlı olmanın” iyi bir örneği Yaşaroğlu.